

Громадські організації в тоталітарному суспільстві

Навчальна дисципліна належить до вибіркових дисциплін циклу професійної підготовки.

Навчальна дисципліна дозволяє глибше зрозуміти роль та місце громадських організацій в політичній системі радянської моделі тоталітаризму. Саме через них правляча партія здійснювала своє керівництво суспільством. Офіційно визнаючи її керівну та спрямовуючу роль, вони були надійними провідниками партійної ідеї в маси трудівників. Найбільш чисельними з них були професійні спілки та комсомол, який був офіційно оголошений помічником партії. Дисципліна ґрунтується на науковому доробку викладача і побудована на аналізі його наукових публікацій, чим студенти вводяться в наукову лабораторію дослідника.

Міждисциплінарні зв'язки ґрунтуються на знаннях, отриманих здобувачами під час вивчення дисциплін циклів вітчизняної та зарубіжної історії на першому (бакалаврському) рівні, а також дисциплін другого (магістерського рівня) «Філософія сучасної освіти», «Методологічні засади історичних досліджень» та ін.

Для визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу використовуються такі **форми навчання**: 1) лекційні заняття; 2) семінарські заняття, що передбачають опрацювання окремих теоретичних положень; 3) консультації, які проводяться з метою допомоги здобувачам у виконанні творчих робіт, роз'яснення окремих розділів теоретичного матеріалу, відпрацювання здобувачами пропущених занять; 4) індивідуальне навчально-дослідне завдання: в пропонованих для аналізу статтях автора студенти повинні визначити предмет і об'єкт дослідження, проаналізувати формулювання мети та завдання, простежити хід викладу матеріалу та повноту висновків.

Мета та завдання курсу полягає у визначенні місця та ролі громадських організацій, зокрема найбільш чисельних професійних спілок, в тоталітарній державі, характеристиці основних функцій профспілок, аналізі особливостей функціонування політичної системи в умовах тоталітаризму, порівнянні положення профспілок в тоталітарному та демократичному режимах, визначенні варіантів розвитку профспілкового руху в сучасній Україні.

Результати навчання - згідно з вимогами освітньо-професійної програми компетентності, якими повинен оволодіти здобувач у результаті вивчення курсу:

- Проектування і здійснення комплексних досліджень, у тому числі міждисциплінарних, на основі цілісного і системного наукового світогляду з використанням знань в області філософії науки; аналіз та оцінка сучасних наукових досягнень в галузі історії, психології, мовознавства, літературознавства, методики викладання історії, психології, мов.
- Планування і організація власного особистісного та професійного розвитку;
- Усвідомлення моделі світу, природи, причинно-наслідкових закономірностей розвитку суспільства і зв'язків різних культур; засвоєння і реалізація у викладацькій діяльності набутого культурного досвіду, поважне ставлення до різних культур, релігій, прав народів і людини та до ідеї збереження миру і толерантного існування;

- Професійна дільність, основана на принципах толерантності та гуманності, у контексті сучасної мультикультурності, на основі загальнолюдських цінностей та критичного оцінювання соціально-політичних, економічних подій і явищ;
- Самостійний пошук, оброблення, систематизація, контекстуалізація та інтерпретація загальнонаукової інформації з різних джерел, генерування нових ідей для вирішення наукових і практичних завдань, зокрема у міждисциплінарних галузях;
- Ефективне опрацювання історичних джерел різних видів, здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення історичних проблем представників різних наукових напрямів та шкіл, критичне осмислення новітніх досягнень історичної науки;
- Успішне розв'язання складних задач та проблем в галузі історії в процесі різнопланової фахової діяльності, або у процесі навчання;
- Аналіз явищ та процесів світової історії з урахуванням сучасних теорій суспільного розвитку, визначення інформаційного потенціалу конкретних історичних джерел при вирішенні певної наукової проблеми, дослідження життя та діяльності конкретних людей з урахуванням досягнень сучасної біографістики, здійснення експертизи пам'яток матеріальної та духовної культури, в тому числі з метою їх подальшого використання в сфері туризму та рекреації;
- Використання ефективних стратегій для вирішення комунікативних завдань.

Школа в тоталітарному суспільстві

Навчальна дисципліна належить до вибіркових дисциплін циклу професійної підготовки.

Сучасний етап історичного розвитку людства характеризується поступовим відходом від організації за формаційними ознаками і дедалі більшим домінуванням загальноцивілізаційних або загальнолюдських цінностей, серед яких знання, освіта займають особливо місце. Однією з головних ознак постіндустріальної стадії розвитку, на якій сьогодні знаходиться більшість країн і народів, стало перетворення знань на провідний показник стану суспільства. Освітній простір минулого століття, як і все суспільство в цілому, пройшов через парадокси політичного розвитку, економічні випробування, соціальні потрясіння і залишив у свідомості людей розуміння необхідності

грунтовних знань, різнобічних умінь та навичок, які будуть запорукою успішного майбутнього. Основи таких знань закладаються у школі, а тому ставлення держави до шкільної освіти можна вважати лакмусовим папірцем наявності стратегічного мислення, своєрідним іспитом на соціальну зрілість.

Центрально-Східна Європа, знаходячись на перехресті східних та західних впливів, отримала складну та суперечливу історію, але зробила значний внесок до скарбниці світової культури, ставши колыскою слов'янської мови та писемності, адже саме слов'янські народи складають найбільший етнічний масив цього регіону. Це підтверджує думку американського славіста польського походження Петра Вандича про неможливість забуття того, що «впродовж історії цей регіон робив істотний внесок до Європи, хоча він був більше духовний, ніж матеріальний».

Слов'янські народи сформували й розвинули важливі засади розбудови шкільної справи, такі, як – перетворення школи в головний осередок збереження й розвитку етнічної ідентифікації, провідні позиції вчительства як носія передової національної самосвідомості, виховання шанобливого ставлення до вітчизняної і світової культури тощо. Тоталітарний режим, що переважав тут у другій половині ХХ століття, призвів до значної уніфікації, сліпого копіювання певних шкільних систем, обмеження використання національних форм тощо.

Значне місце серед слов'янських країн за рівнем розвитку освіти взагалі та шкільної освіти зокрема посідає Республіка Болгарія, яка ще за часів раннього середньовіччя створила оригінальну національну школу. Її засади постійно розвивалися, переживаючи то часи злету, то періоди іноземного панування, однак ніколи вона не знала часів повного занепаду ні в період п'ятивікового османського панування, ні в період тоталітарного режиму. Пропонована навчальна дисципліна побудована на використанні матеріалів з історії повоєнної шкільної освіти Болгарії, яку здобувачі будуть доповнювати та розширювати за рахунок знання історико-педагогічного процесу в інших країнах з тоталітарними режимами, наприклад СРСР, ПНР, СРР, УНР НДР та ін.

У процесі навчання формується здатність самостійно мислити, аргументовано висловлювати свою точку зору. Основні акценти дослідження спрямовані на особливості формування, поряд із професійно-орієнтованими компетенціями, ментально-світоглядних засад картини світу та комунікативних компетенцій майбутніх спеціалістів.

Міждисциплінарні зв'язки ґрунтуються на знаннях, отриманих здобувачами під час вивчення дисциплін циклів вітчизняної та зарубіжної історії на першому (бакалаврському) рівні, а також дисциплін другого (магістерського рівня) «Філософія сучасної освіти», «Методологічні засади історичних досліджень» та ін.

Для визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу використовуються такі **форми навчання**: 1) лекційні заняття; 2) семінарські заняття, що передбачають опрацювання окремих теоретичних положень; 3) консультації, які проводяться з метою допомоги здобувачам у виконанні творчих робіт, роз'яснення окремих розділів теоретичного матеріалу, відпрацювання здобувачами пропущених занять; 4) індивідуальне навчально-дослідне завдання «Школа в тоталітарному суспільстві (на матеріалах окремої країни або певного періоду - на вибір здобувача)».

Мета викладання навчальної дисципліни «Школа в тоталітарному суспільстві» полягає в дослідженні процесу формування тоталітарної системи в країні і спроби створення моделі болгарського варіанта тоталітаризму через призму освітнього простору, з'ясування наявності в системі освіти Болгарії загальних закономірностей, специфічних особливостей та індивідуальних рис.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Школа в тоталітарному суспільстві» є

- проаналізувати загальні, особливі та одиничні риси болгарської моделі тоталітарної системи;

- визначити співвідношення внутрішніх та зовнішніх факторів утвердження нової суспільної моделі, традицій та новаторства у створенні системи освіти;
- простежити еволюцію концепції розвитку болгарського суспільства взагалі і шкільної освіти зокрема в рішеннях БРП (к) та її лідерів;
- охарактеризувати основні напрямки практичної реалізації освітньої політики Болгарської комуністичної партії;
- порівняти радянський та болгарський варіанти системи управління освітою;
- встановити недосліджені або сфальсифіковані аспекти проблеми культурного співробітництва соціалістичних країн на прикладі України і Болгарії;
- показати роль і місце болгарського вчительства в громадському житті країни в історичному аспекті;
- накреслити напрямки подальшого розвитку системи шкільної освіти і вивчення проблеми.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати:

- основні риси тоталітарних режимів та їх особливості в різних країнах;
- принципи функціонування освітянських закладів в умовах тоталітарного суспільства;
- загально цивілізаційні закономірності формування та розвитку освітнього простору в новітній час;
- основні документальні джерела з історії освітнього процесу загальєвропейського та національного рівня;
- методологічні підходи до аналізу історико-педагогічного процесу.

вміти:

- здійснювати пошук історико-педагогічної інформації (робота з бібліографічними покажчиками, каталогами, словниками, енциклопедіями, статтями, монографіями, пошуковими архівними системами); складати бібліографію за визначеною темою;
- засвоювати та адекватно інтерпретувати зміст історичного документу та наукової праці (визначати умови виникнення документу, його латентність, розуміти логіку розвитку думки вченого: виділяти головне, складати план, тези, конспект праці і цитувати, складати анотації); порівнювати та узагальнювати декілька історичних джерел;
- користуватися теоретичними знаннями для історіографічного аналізу наукових творів;
- самостійно складати усні та письмові висловлювання за історико-педагогічною тематикою;
- вільно спілкуватися та ефективно представляти дослідницькі ідеї перед фаховою та нефаховою аудиторією, презентувати результати власних наукових досліджень у вигляді наукових статей, доповідей на конференціях.

Результати навчання - згідно з вимогами освітньо-професійної програми компетентності, якими повинен оволодіти здобувач у результаті вивчення курсу:

- Ефективне опрацювання історичних джерел різних видів, здатність відрізнити специфіку у підходах до вирішення історичних проблем представників різних наукових напрямів та шкіл, критичне осмислення новітніх досягнень історичної науки;
- Успішне розв'язання складних задач та проблем в галузі історії в процесі різнопланової фахової діяльності, або у процесі навчання;

- Аналіз явищ та процесів світової історії з урахуванням сучасних теорій суспільного розвитку, визначення інформаційного потенціалу конкретних історичних джерел при вирішенні певної наукової проблеми, дослідження життя та діяльності конкретних людей з урахуванням досягнень сучасної біографістики, здійснення експертизи пам'яток матеріальної та духовної культури, в тому числі з метою їх подальшого використання в сфері туризму та рекреації;
- Ефективне використання базових знань про теоретичні засади, методологічні принципи, практичне застосування та міждисциплінарні зв'язки сучасної педагогічної науки, історії, лінгвістики, літературознавства та психології;
- Розуміння культурологічних традицій та особливостей поведінки носіїв різних культу, здійснення ефективного міжкультурного діалогу;

Монопрофільні міста Донбасу в політичній стратегії радянської держави

Навчальна дисципліна сприяє формуванню загального гуманітарного світогляду студента-історика, формує інтегральні, загальні і фахові компетентності, необхідні майбутньому вчителю та досліднику для орієнтації в сучасному культурно-історичному контексті, допомагає здобувачам вищої освіти через звернення до регіональної історико-урбаністичної проблематики в політико-стратегічному вимірі виокремлювати та аналізувати ідеолого-політичні, економіко-господарські, структурно-поселенські, соціокультурні аспекти історико-урбаністичних феноменів, а також - поглибити, узагальнити та систематизувати знання про розвиток українського регіону у ХХ ст.

Мета дисципліни: на основі структурно-функціонального та ареалогічного підходів сформуванню комплексне уявлення про розвиток мережі монопрофільних міст Донбасу як старопромислового регіону України в економіко-господарському, політико-адміністративному, культурно-ідеологічному вимірах.

Завдання:

- розкрити специфіку структурно-функціонального та ареалогічного підходів в історичній науці;
- сформуванню уявлення про методологію та понятійно-категоріальний апарат регіоналістичних та історико-урбаністичних досліджень;
- визначити суспільно-економічні детермінанти формування міської монопрофільної периферії Донбасу в ХХ ст.;
- розглянути економіко-технологічне значення містоутворюючих підприємств регіону на різних етапах радянського програмно-цільового планування;
- проаналізувати функціонування мережі мономіст Донбасу в командно-адміністративній моделі організації праці;
- дослідити становлення мономіст у поселенській структурі Донбасу;
- визначити вплив трансформацій містобудівної політики радянської держави на розвиток монопрофільних міст регіону
- проаналізувати формування населення мономіст регіону в ХХ ст. як соціодемографічний проект;
- розглянути «соцкультпобут» мономіст Донбасу як ідеологію унормованого повсякдення;
- дослідити утвердження радянського міфу про малі та середні монопромислові міста регіону як «інтернаціональні міста майбутнього»;
- розглянути встановлення стратегічних домінант пам'яті мономіст регіону в меморіальній політиці влади;

- осмислити значення регіонального урбаністичного феномену мономіст в історії України.
- удосконалити вміння самостійної навчально-дослідної діяльності з елементами застосування ареалогічного та структурно-функціонального підходів;
- сприяти всебічному розвитку, активному становленню й самореалізації особистості майбутнього фахівця.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти **компетентностей** і **програмних результатів** навчання відповідно до освітньо-професійної програми **014.03. Середня освіта (Історія)**, а саме:

Здатність використовувати базові знання про теоретичні засади, методологічні принципи та міждисциплінарні зв'язки сучасних історико-урбаністичних студій, практичне їх застосовувати в історичному аспекті.

Здатність усвідомлювати ключове значення соціально-економічного фактора історико-урбаністичних процесів.

Здатність мислити логічно й послідовно, здійснювати аналіз та синтез різних ідей, точок зору, соціально-історичних явищ у їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

Здатність розрізняти історичні епохи й тенденції історико-урбаністичного розвитку відповідно до соціально-економічних трансформацій, визначати етапи становлення регіональних урбаністичних феноменів в загальноукраїнському контексті

Програмні результати навчання:

Аналіз та об'єктивна оцінка сучасних наукових досягнень у галузі регіоналістики та історичної урбаністики; застосування у власній професійній (навчальній і науково-дослідній) діяльності відповідних теоретико-методологічних положень.

Використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій; володіння комп'ютерною та інформаційною культурою; самостійний пошук, обробка, систематизація, узагальнення та інтерпретація загальнонаукової інформації з різних джерел, генерування нових ідей для вирішення наукових і практичних завдань, зокрема, у міждисциплінарних галузях.

Використання у власній професійній діяльності архівних, музейних та бібліотечних фондів, критичне ставлення до отриманої інформації.

Результативна діяльність у професійній та/або науковій групі, дотримання етичних норм професійної діяльності та академічної доброчесності.

Усвідомлення значення структурно-поселенських функціональних особливостей регіону у сучасному соціально-економічному контексті.

Ефективне використання базових знань про теоретичні засади, методологічні принципи, практичне застосування та міждисциплінарні зв'язки сучасної історичної урбаністики та регіоналістики в контексті вивчення загальноукраїнської історії.

Методи навчання і викладання. Репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, проблемного викладу навчального матеріалу, евристичний, комбінований, компаративний, культурно-історичний, описовий, герменевтичний методи навчання.

Навчальна дисципліна «Монопрофільні міста Донбасу в політичній стратегії радянської держави» належить до вибіркової дисципліни циклу професійної підготовки. Під час вивчення цієї дисципліни використовуються базові знання, отримані з таких дисциплін (**пререквізитів**): «Нова історія України», «Новітня історія України», «Основи економічної теорії», «Політологія», «Соціологія», «Основи наукових досліджень» тощо.